

KRÁTKÁ SDĚLENÍ

Poznámky k taxonomii druhu *Euphorbia austriaca* KERN. s. lat.Bemerkungen zur Taxonomie der Art *Euphorbia austriaca* KERN. s. lat.

Jindřich Chrtek a Bohdan Křísa

Katedra botaniky přírodovědecké fakulty University Karlovy, Benátská 2, Praha 2

Došlo 13. ledna 1970

Abstrakt — In der Arbeit wurde eine neue Unterart *Euphorbia austriaca* subsp. *sojakii* CHRTEK et KRÍSA beschrieben, die ihrer Verbreitung nach nur auf das Gebirge Nízke Poloniny in den Ostkarpaten beschränkt ist. Von der nominaten Unterart *austriaca*, die nur in den Nord-Ost Alpen verbreitet ist unterscheidet sie sich vor allem durch die kleineren Kapseln und durch einige andere quantitative Merkmale. Für eine Unterart der Art *Euphorbia austriaca* wird auch *E. tauricola* gehalten.

Poprvé se důkladným taxonomickým studiem východokarpatských pryšců na území ČSSR zabýval SOJÁK (1960). Rozborem morfologických znaků dospěl k závěru, že v naší literatuře uváděný druh *Euphorbia carpatica* WOŁOSZCZAK v Československu neroste. Tento taxon je význačným východokarpatským endemitem a je charakteristický nápadně velkými tobolkami, které jsou pokryté kuželovitými nebo válcovitými bradavkami. SOJÁK se správně domníval, že východoslovenské populace označené jako *E. carpatica* WOŁ. je možné považovat za druh *E. austriaca* KERN., i když existují některé odchylky mezi alpskými a poloninskými populacemi. Při studiu slovenských druhů rodu *Euphorbia* pro potřeby Flóry Slovenska jsme byli nuceni řešit znovu tento problém a navrhnout určité taxonomické zhodnocení východoslovenských rostlin. Na základě bohatého srovnávacího herbářového materiálu z Alp a z oblasti Nízkých Polonin jsme dospěli k tomuto taxonomickému hodnocení: rostliny z území ČSSR je nutné hodnotit jako subspecifický taxon druhu *E. austriaca* KERN., neboť obě populace jsou si habituelně velmi blízké a liší se vzájemně ve většině znaků pouze kvantitativně. Výrazně odlišné jsou jen ve velikosti tobolek. U alpských rostlin jsou tobolky zřetelně větší: (4,0—)4,5—5,0(—5,5) mm velké a hustěji chlupaté, kdežto u východokarpatských populací jsou tobolky (3,0—)3,5—4,2(—4,7) mm velké — jsou tedy menší a ve srovnání s alpskými jedinci řidčeji chlupaté.

Euphorbia austriaca KERNER subsp. *sojakii* CHRTEK et KRÍSA subsp. n.

Planta perennis (35—)45—60(—75) cm alta. Caulis erectus, crassus, glaber et dense foliatus. Folia caulina brevissime pedicellata vel subsessilia, oblongo-elliptica, obtusiuscula, versus basin sensim angustata vel subcordata, margine praesertim ad apicem minute acute serrulata (5,0—)6,0—9,0 (12,0) cm longa, (1,5—)2,0—3,0(—3,5) cm lata, supra glabra, subtus in margine molliter villosula usque glabrescentia. Capsula globosa, verruculis parvis, punctis

elevatis et pilis tenuissimis, elongatis, (3,0—)3,5—4,2(—4,7) mm longis irregulariter obiecta. Semina 2,5—2,9(—3,3) mm longa, brunneo-grisea. *E. a.* subsp. *austriaca* a planta nostra praesertim capsulis majoribus, (4,0—)4,5—5,0(—5,5) mm longis differt.

Typus: Slovakia boreo-orient., distr. Snina: ad cacumen montis Hrubky (1186 m) supra vicum Nová Sedlica, 17. 6. 1960, leg. J. Soják, No. 230644. In herbario (PR) asservatur.

Etymologia: subspeciem novam nomine cl. Jiří Soják, botanici bohemicus bene meriti appellavimus.

Specimina visa: Nízké Poloniny: Runina: in locis graminosis in jugo prope cotam 1199 m s. m. non procul Rabia skala, 2. 7. 1957, leg. J. Soják (PR); — Runina: in margine silvis in jugo occident. a monte Rabia skala, ca 1150 m s. m., 19. 8. 1956, leg. J. Soják (PR); — Snina: in jugo inter cotam 1199 et montem Rabia skala supra pagum Nová Sedlica, 14. 6. 1960, leg. J. Soják (PR); — Runina: in pratis montanis in cacumine montis Ďurkovec, ca 1190 m s. m., 17. 7. 1957, leg. J. Soják (PR); 6. 7. 1965, leg. J. Chrtek et B. Krísa (PRC); — Runina: ca 400 m occident. a cacumine montis Ďurkovec, 26. 6. 1969, leg. D. Blažková (PRC).

Z polské části Nízkých Polonin uvádí tento taxon Jasiewicz 1965 : 160 pod jménem *Euphorbia carpatica* Wol. Z ukrajinské části SSSR cituje Soják 1960 : 923—924 lokalitu mezi Užokem a Kinčíkem Bukovským. Smith et Tutin 1968 : 217 v evropském zpracování prýsčů považují všechny středoevropské horské populace za druh *E. villosa* Waldst. et Kit. ex Willd. (*E. austriaca* Kern., *E. carpatica* Wol. a *E. tauricola* Proch.). Toto hledisko představuje velmi široké pojetí výše uvedeného druhu a podle našeho názoru neodpovídá poměrům v přírodě. Z horských poloh Krymu byla popsána Prochanovem (Prochanov 1949 : 736) *E. tauricola*, která některými znaky připomíná jak alpské, tak východoslovenské rostliny. Vzhledem ke značné podobnosti zkoumaných znaků u zmíněných evropských populací považujeme i krymské rostliny za subspecifický taxon k druhu *E. austriaca*. Na závěr podáváme přehled vnitrodruhového členění druhu *E. austriaca*:

Euphorbia austriaca Kerner Oesterr. bot. Z. 25 : 397, 1875
subsp. *austriaca*.

Endemit severovýchodních Alp, cf. Janchen 1956 : 172;

subsp. *sojakii* Chrtek et Krísa.

Endemit Nízkých Polonin v karpatském masivu;

subsp. *tauricola* (Prochanov) Chrtek et Krísa comb. n.

Bas.: *Euphorbia tauricola* Prochanov Addenda 13 in Flora SSSR 14 : 736, 1949;

Endemit horských poloh jižního Krymu.

Souhrn

V práci je popsána nová subspecie: *Euphorbia austriaca* Kern. subsp. *sojakii* Chrtek et Krísa, která je svým rozšířením vázána pouze na oblast Nízkých Polonin v karpatském masivu. Od nominátní subspecie — subsp. *austriaca*, rostoucí jen v severovýchodních Alpách, se liší především menšími tobolkami a některými dalšími kvantitativními znaky. Za subspecifický taxon druhu *E. austriaca* je rovněž považován druh *E. tauricola* Proch.

Literatura

Janchen E. (1956): Catalogus Florae Austriae, I/1. — Wien.

Jasiewicz A. (1965): Rośliny naczyniowe Bieszczadów Zachodnich. — Monographiae botanicae, Warszawa 20 : 1—340.

Prochanov J. (1949): *Euphorbia*. — In: Flora SSSR 14 : 305—495. — Moskva—Leningrad.

Smith A. R. et Tutin T. G. (1968): *Euphorbia*. — In: Flora Europaea 2 : 213—226. — Cambridge.

Soják J. (1960): Poznámky k našim východokarpatským prýsčům. — Biológia, Bratislava,

15 : 920—925.

Recensent: J. Holub